

Beräkningar för priser inom surströmmings- och foderindustrin

I texten nedan beskrivs hur priserna på produkterna inom surströmmings- och foderindustrin har tagits fram och hur de har använts för att få fram värden på försörjningskedjorna i Figur 1. Om inget annat nämnts är siffrorna från 2020.

Uppgifterna om säljpris från fiskare till producent, säljpris från producent till detaljhandel, marknadspriset för surströmming exklusive moms samt antal sålda burkar för surströmming kommer från intervjuer med surströmmingsproducenter*. Säljpris från fiskare till producent för foder kommer från mailkontakt med en representant från Marine Ingredients Denmark (MID), samt från en intervju med en foderfiskare*. Marknadspriset för fiskolja och fiskmjöl kommer från det europeiska marknadsobservatoriet för fiske och vattenbruk,^[1] vilka har verifierats med MID. Flera foderproducenter har sökts för att kontrollera dessa siffror, men svar har uteblivit alternativt har intervjufrågan avslagits. (Tabell. 1).

På grund av otillräcklig information om foderindustrin är det ovisst om fiskfoderproducenten säljer fiskfodret direkt på marknaden, eller om det finns en distributör mellan producent och marknad. Detta påverkar dock inte utfallet för de jämförelser och uträkningar som genomförs.

I uträkningarna jämförs förädlingen av 1 kg strömming som blir surströmming och 1 kg strömming som blir foder. I de olika processerna går en del av strömmingens vikt förlorad. Hela surströmmingar i burk uppskattas utgöra 90% av ursprungsvikten från strömmingen, medan surströmmingsfiléer uppskattas utgöra 33% av ursprungsvikten.** För att förenkla i kalkylen likställs de två olika typerna av surströmming och en surströmmingsburk antas innehålla 60% av strömmingens ursprungsvikt. Med andra ord förädlas 1 kg strömming till 600 g surströmming i exemplet. Vid förädling från strömming till foder är det enbart 21% av fiskens ursprungsvikt som blir kvar när den pressas till fiskmjöl. Vid framställningen av fiskolja blir 3–6% av strömmingens vikt kvar.^[2] Det gör att 1 kg surströmming genererar 210 g fiskmjöl och 60 g fiskolja.

Det finns tre olika standardtyper av surströmmingsburkar, två av dessa väger 300 g och en 475 g. En förenkling görs i uträkningarna där alla surströmmingsburkar antas väga 300 g. Det betyder att antal burkar samt priset för en burk kommer baseras på en 300 g surströmmingsburk. Att förenklingen görs till 300 g beror på att det antas vara den mest sålda storleken. Företagsvis, om förenklingen i stället hade gjorts på 475 g hade det i uträkningarna inneburit färre surströmmingsburkar men till ett högre pris, vilket antas leda till ett liknande utfall som med 300 g surströmming.

1 kg strömming			
Surströmming	SEK	Fiskfoder	SEK
Säljpris fiskare till producent	11,25	Säljpris fiskare till producent	2,41
Säljpris producent till detalhandel	65,9		
Marknadspris (säljpris i detalhandeln) exkl.moms	104	Marknadspris fiskmjöl	2,67
		Marknadspris fiskolja	0,93
		Totalt marknadspris exkl. moms	2,88

Tabell 1. Priser i försörjningskedjan för surströmming samt fiskfoder.

* Personerna som har delgett uppgifterna har inte velat bli citerade med sina namn och företagstillhörighet eftersom priserna hålls hemliga i marknadssyfte.

** En surströmmingsburk består i regel antingen av hel surströmming eller av surströmmingsfiléer. Hel surströmming består av den hela strömmingen exklusive huvudet.

Svenska förädlingsvärden inom surströmmings- och foderindustrin

De svenska förädlingsvärdena (Tabell. 2) har räknats ut enligt följande:

Fiskeassocierat förädlingsvärde - En förenkling görs där 20% av priset uppskattas vara rörliga kostnader, och resterande 80% uppskattas kunna räknas som förädlingsvärde. Förenklingen tillämpas då priset på fisk är relativt lågt och därför inte skapar en stor förändring i kalkylen.

Löneandel - Personalkostnader (löner, arbetsgivaravgifter, pensionsavsättningar, semesterersättningar) för varje enskild surströmmingsproducent år 2020 har delats med mängden kilo strömming producenten använde i sin surströmmingsproduktion samma år. Det genererar ett uppskattat värde för 1 kg strömming för varje producent. Medelvärdet av dessa värden är löneandelen.

Kapitalandel - Löneandelen kan uppskattas vara 60% av producentens totala förädlingsvärde.^[3] Resterande 40% genereras genom kapitalandelar, vilket i denna modell är ett samlingsnamn för producentens vinster och avskrivningar.

Butiksassocierat förädlingsvärde - Utöver den rörliga kostnaden för inköp av surströmmingsburken från producent antas butiken ha 10% övriga rörliga kostnader. Resterande, alltså 90% av det pris som tillkommer från producent till butik, antas vara ett förädlingsvärde. Även detta är en förenkling men tillämpas eftersom resultaten inte skulle ha en dramatisk förändring om de övriga rörliga kostnaderna var några procentenheter högre eller lägre.

Moms - För surströmming är momsens beräknad på 25% av marknadspriset vilket uppskattades vara 130 kr. För fiskfoder är momsens beräknad på 25% av det svenska förädlingsvärdet.

1 kg strömming			
Surströmming	SEK	Fiskfoder	SEK
Fiskare Fiskeassocierat förädlingsvärde	9	Fiskare Fiskeassocierat förädlingsvärde	1,93
Producent Löneandel Kapitalandel	23,88 15,92	Producent Löneandel Kapitalandel	0 0
Detaljhandel Butiksassocierat förädlingsvärde	27,7	Eventuell distributör Distributörsassocierat förädlingsvärde	0
Moms	26	Moms	0,48
Totalt förädlingsvärde	102,51	Totalt förädlingsvärde	2,41

Tabell 2: Svenska förädlingsvärden för surströmming samt fiskfoder.

Svenska unika förädlingsvärden inom surströmmings- och foderindustrin

Med svenska förädlingsvärden unika för surströmming eller foder menas förädlingsvärden som aktörerna i de respektive försörjningskedjorna inte hade genererat utan surströmmings- eller foderprodukten. För att urskilja om förädlingsvärdet kan anses vara unikt har vi ställt oss frågan: om strömmingsfisket ej ägde rum, hade det varit sannolikt att ett förädlingsvärde ändå skulle uppstå i Sverige? Om svaret är ja kan förädlingsvärdet som en aktör i försörjningskedjan skapat inte antas vara unikt för strömmingen, eftersom förädlingsvärdet genereras oberoende av strömmingsfisket. Ett sådant exempel kan vara en detaljhandel, som förmodligen hade ersatt en surströmmingsprodukt med en annan vara och trots det fortsatt generera samma löner och vinster. Om svaret däremot är nej kan det antas att det finns ett unikt svenskt förädlingsvärde kopplat till surströmmings- eller foderprodukten.

Av aktörerna i surströmmings- och foderindustrin skapar foderfiskaren, humankonsumtionsfiskaren samt surströmmingsproducenten svenska unika förädlingsvärden. Även momsens räknas som ett svenskt unikt förädlingsvärde. Nedan motiveras för alla aktörer varför de skapar eller inte skapar svenska unika förädlingsvärden.

Fiskaren - Strömmingsfiske är en stor del av fisket i Östersjön, både för humankonsumtion och foder. Det är därför rimligt att anta att varken fiskare för humankonsumtion eller foder hade kunnat generera samma förädlingsvärde om populationerna exempelvis kollapsat. Med andra ord kan respektive fiskare antas bidra med ett svenskt unikt förädlingsvärde kopplat till strömming.

Surströmmingsproducenten - Surströmmingsproducenten skapar ett svenskt unikt förädlingsvärde eftersom strömmingen från Östersjön inte kan substitueras. Om all strömming i Östersjön skulle gå till foderindustrin, eller om populationerna kollapsade, hade surströmmingsproducenten sannolikt gått i konkurs. Det gör att förädlingsvärdet som skapas i samband med produktionen i sådant fall hade gått förlorat.

Fiskfoderproducenten - Som nämns i policydokumentet produceras inte fiskfoder i Sverige, vilket gör att förädlingsvärdet inte tillfaller Sverige. Fiskfoderproducenterna är inte heller beroende av strömming från Östersjön och skapar därför inte ett unikt förädlingsvärde kopplat till den. Substitution kan ske i form av fisk (strömming inräknat) från andra hav. Fortsättningsvis finns det goda substitutionsmöjligheter för själva fisken inom foderindustrin, exempelvis insekter^[4],^[5] vegetabiliska produkter, samt jästprodukter.^[6] Det gör att även om producenten haft en svensk verksamhet hade den inte nödvändigtvis producerat ett svenskt unikt förädlingsvärde kopplat till strömmingen.

Detaljhandel - Detaljhandeln kan ersätta svensk strömming med annan fisk eller produkt och fortfarande antas skapa samma förädlingsvärde som innan. Den antas därför inte skapa ett unikt förädlingsvärde kopplat till surströmming.

Surströmmings- och foderindustrins branschförutsättningar samt unika bidrag till samhällsekonomin

Om de svenska unika förädlingsvärdena hade slutat genereras till följd av ett upphört strömmingsfiske, ska det i regel antas att de i stället hade genererats i en annan bransch och att samhället därför inte hade påverkats ekonomiskt. Undantag från denna regel kan göras om det finns ett hinder för sysselsatta och kapital att bli verksamt inom andra branscher.^[7] De aktörer i surströmmings- och foderbranschen som genererar ett unikt förädlingsvärde antas stå inför ett sådant hinder på grund av faktorer så som åldrande arbetskraft, specifika egenskaper kopplade till branscherna samt kapital bundet i båtar och maskiner. I sådant fall används som standard en schablon baserad på erfarenheter från olika branscher, vilken visar att 30% av de värden som tidigare skapats i en bransch inte återskapas i en ny bransch.

Kriterierna för de svenska unika förädlingsvärdena samt surströmmings- och foderindustrins förutsättningar ligger till grund för siffrorna presenterade i Tabell 3, vilka kan kallas för branschernas unika bidrag till samhällsekonomin.

1 kg strömming			
Surströmming	SEK	Fiskfoder	SEK
Fiskare Fiskeassocierat förädlingsvärde	2,27	Fiskare Fiskeassocierat förädlingsvärde	0,58
Producent Löneandel Kapitalandel	7,17 4,78	Producent Löneandel Kapitalandel	0 0
Detaljhandel Butiksassocierat förädlingsvärde	0	Eventuell distributör Distributörsassocierat förädlingsvärde	0
Moms	7,8	Moms	0,14
Totalt förädlingsvärde	22,44	Totalt förädlingsvärde	0,72

Tabell 3: Surströmmings- och foderindustrins unika bidrag till samhällsekonomin. Värdena representerar 30% av de svenska unika förädlingsvärdena – förklarat ovan.

Strömmingsindustrins lönsamhet för Sverige – kompletterande information

All strömming som fiskas för humankonsumtion i Sverige går inte till surströmmingsproduktion. Andra produkter kan exempelvis vara böckling eller stekt strömming. Eftersom priserna på de olika matprodukterna är jämförbara används i räkneexemplet surströmmingens svenska unika förädlingsvärde för all strömming som fiskas för humankonsumtion i Sverige. Eftersom detta är en förenkling, använder vi ett spann i uträkningarna där strömmingsprodukterna antas skapa 50 - 100 procent av surströmmingsburkens unika förädlingsvärde.

En omfördelning av strömmingsfisket där 30% fiskas för humankonsumtion i stället för 10 antas vara en tillräckligt försiktig förändring för att inte störa marknadsstrukturerna och därigenom påverka antagandena i uträkningarna. De tillkomna strömmingsprodukterna för humankonsumtion ersätter importerade produkter, och tillför på så vis ett svenskt unikt förädlingsvärde för Sverige.

Referenser

- 1 European Market Observatory for fisheries and aquaculture (2021). [FISHMEAL AND FISH OIL - PRODUCTION AND TRADE FLOWS IN THE EU](#)
- 2 European Market Observatory for fisheries and aquaculture (2021). [FISHMEAL AND FISH OIL - PRODUCTION AND TRADE FLOWS IN THE EU](#)
- 3 Ekonomifakta (2022). [Löneandel och vinstandel](#)
- 4 Hua. (2020). [A meta-analysis of the effects of replacing fish meals with insect meals on growth performance of fish](#)
- 5 Mastoraki, et al. (2020). [A comparative study on the effect of fish meal substitution](#)
- 6 Blomqvist, et al. (2018). [Oleaginous yeast as a component in fish feed](#)
- 7 Trafikverket (2022). [Gällande förutsättningar och indata](#)